

Kotimaisten kielten keskus
Kielenhuolto-osasto

VIITTOMAKIELEN LAUTAKUNNAN 52. KOKOUS

Aika maanantaina 25.3.2014, klo 10.06–16.05
Paikka Valkea talo, 3 krs., Kuurojen Liiton suuri neuvotteluhuone A3.44

Läsnä:
jäsenet Tomas Uusimäki puheenjohtaja
Ulla-Maija Haapanen
Oscar Lönnholm
Päivi Mäntylä
Taina Petäjäinen
Juhana Salonen
Mikaela Tillander
sihteerit Karin Hoyer
Leena Savolainen
vieras Pia Taalas Kuurojen Liitto ry
Poissa: Janne Kankkonen

1. § Kokouksen avaus.

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 10.06.

2. § Kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus.

Puheenjohtaja totesi kokouksen laillisesti koollekutsutuksi ja päätösvaltaiseksi.

3. § Lautakunnan edellisen kokouksen pöytäkirjojen tarkistaminen.

Edellisen kokouksen (18.9.2013) suomen- ja ruotsinkieliset pöytäkirjat tarkistettiin ja ne hyväksyttiin pienillä kieliasua koskevilla muutoksilla.

4. § Kokouksen esityslista.

Esityslista hyväksyttiin muutoksita.

5. § Suomenruotsalainen viittomakieli – yleiskatsaus nykytilanteeseen ja yksityiskohtaisempi keskustelu laadun arviointikriteeristön näkökulmasta.

Suomenruotsalaiset jäsenet ja ruotsinkielinen sihteeri antoivat lautakunnalle ajankohtaiskatsauksen suomenruotsalaista viittomakieltä koskevista asioista:

- a) Rahoituksen lobbaus ja työ suomenruotsalaisen viittomakielen näkyvyyden lisäämiseksi
Kuurojen Liitto ja Finlandssvenska teckenspråkiga rf tekevät parhaillaan aktiivisesti työtä sen eteen, että valtiorahoitteinen elvytysohjelma saataisiin käynnistettyä. Käytännön yhteistyötä on tähän mennessä tehty Ruotsalaisen kansanpuolueen kanssa. Tämän yhteistyön tuloksena järjestettiin Viittomakielen päivänä 12.2.2014 seminaari eduskunnan tiloissa. Suomenruotsalainen viittomakieli sai seminaarissa paljon huomiota. Janne Kankkonen, Finlandssvenska teckenspråkiga -yhdistyksen varapuheenjohtaja piti informatiivisen esityksen kielen uhanalaisuuden syistä ja siitä, mitä tilanteelle on tehtävissä. Seminaarin järjestäjän Mikaela Nylanderin aloitteesta syntyi päätös perustaa viittomakieliasioihin perehtyneiden kansanedustajien verkosto. Ylen ruotsinkielinen uutistoimitus teki seminaarista Janne Kankkosen esitykseen ja haastatteluun pohjautuvan uutisen otsikolla ”Passiv assimileringspolitik” (passiivinen assimilaatiopolitiikka) <http://svenska.yle.fi/artikel/2014/02/12/passiv-assimileringspolitik>.
- b) Helsingin yliopistossa järjestetty uhanalaisten kielten elvytys -konferenssi
Janne Kankkonen, Oscar Lönnholm ja Karin Hoyer osallistuivat kansainväliseen konferenssiin *Language revitalization in a Russian and European context: Exploring solutions for minority language maintenance*, joka järjestettiin Helsingin yliopistossa 16.–18.12.2013. Iso osa konferenssissa esille nostetuista vähemmistökieliä koskevista ongelmista, jotka liittyvät teemaan ”kuinka uhanalaiset vähemmistökielet voidaan säilyttää”, koskevat yhtä lailla viittomakieliämme. Lönnholm kertoi, että hän ja Kankkonen olivat luoneet konferenssissa tärkeitä kontakteja inarinsaamelaisiin. Hoyer osallistui konferenssin paneelikeskusteluun kielitieteilijänä ja edustaen viittomakieliä.
- c) Viittomakielilain valmistelu
Viittomakielilain on tarkoitus astua voimaan kuluvalle hallituskaudella. Laki tulee olemaan linjassa YK:n yleissopimuksen vammaisten henkilöiden oikeuksista kanssa, jonka Suomi on lähiaikoina ratifioimassa. Viittomakielilaki tulee hyvin todennäköisesti vaikuttamaan positiivisesti suomenruotsalaisen viittomakielen asemaan. Oikeusministeriön viittomakielilakia valmisteleva työryhmä on kokoontunut kolmesti. Työryhmässä Janne Kankkonen (Finlandssvenska teckenspråkiga) edustaa suomenruotsalaista viittomakieltä ja Kaisa Alanne (Kuurojen Liitto) suomalaista viittomakieltä. Työryhmän viimeinen kokous pidetään huhtikuussa. Asiaan palataan lautakunnan seuraavassa kokouksessa toukokuussa.
- d) Visualbridge Nyland
Oscar Lönnholm kertoi Finlandssvenska teckenspråkiga rf:n juuri päättyneestä Visualbridge Nyland -projektista ja käynnissä olevasta ACCOLA-projektista (2013–2015). Päättyneessä hankkeessa on mm. koostettu viranomaisille käsikirja viittomakielisen tiedon tuottamisesta *Produktion av information på teckenspråk* <http://visualaccess.fi/fakta/material/handbok>. Marraskuussa 2013 hanke järjesti yhdessä Kuurojen kansanopiston kanssa kurssin *Uttryck dig på teckenspråk*. Suurin osa kurssilaisista oli suomenruotsalaisia viittomakielisiä, mutta mukana oli myös joitakin kielitaustaltaan suomalaista viittomakieltä käyttäviä. Viimeksi mainittujen joukossa oli

myös Juhana Salonen ja hän kertoi siitä, kuinka opettavaista oli olla tilanteessa, jossa kaikki tapahtui suomenruotsalaisella viittomakielellä ja saada kokemus kuulumisesta vähemmistöön omassa viittomakielisessä ryhmässään.

e) Suomenruotsalaisten tulkkutilanteesta

Taina Petäjäinen kertoi, että Kela on ottanut käyttöön toimintatavan, jonka mukaan ruotsia ja suomenruotsalaista viittomakieltä osaavia tulkkeja välitetään ensisijaisesti suomenruotsalaisiin tulkkauksilauksiin. Jos tulkki on jo kiinnitetty suomi – suomalainen viittomakieli -tulkkaukseen, tämä perutaan, jos saapuu suomenruotsalaisen viittomakielen tulkkauksilaus samalle ajankohdalle. Tämä on selkeä edistysaskel suomenruotsalaista viittomakieltä käyttäville, mutta voi olla taloudellisesti kannattamatonta tulkille, jos hän työskentelee tuntipalkkaisena.

Tulkkauksipalveluja tarjoavien yritysten välisen kilpailun kiristymisestä on seurannut myös laadun heikkenemistä: kaikki tulkit, jotka ovat ilmoittaneet yhdeksi tulkkauksikielekseen ruotsin, eivät välttämättä osaa ruotsia riittävästi selviytyäkseen tulkkauksilanteesta, eivätkä heistä kaikki osaa myöskään suomenruotsalaista viittomakieltä. Tulkkipulan vuoksi osa suomenruotsalaisista kuuroista on ilmoittanut Kelalle voivansa käyttää suomalaista viittomakieltä ja suomea käyttävää tulkkia, ellei suomenruotsalaista tulkkia ole saatavilla. Tämä johtaa välillä suuriin ongelmiin paritulkkauksilanteissa, jos tulkkien työkielet eivät ole yhtenevät.

Tulkkauksipalvelun mutkikkaasta tilanteesta käydyssä keskustelussa tuotiin esille olevan olennaisen tärkeää, että suomenruotsalaiset viittomakieliset antavat ongelmista palautetta Kelalle. Lönnholm totesi, että monille suomenruotsalaisille kuuroille on vaikeaa ilmaista asiansa kirjoitetussa muodossa. Lautakunta päätti keskustella tilanteesta myös Kuurojen Liiton edunvalvontatiimin kanssa ja kysyä, onko Kelan kanssa mahdollisesti jo selvitelty suomenruotsalaisten tulkkauksipalvelun ongelmia. Yksi vaihtoehto voisi myös olla järjestää Kelan, Kuurojen Liiton ja Finlandssvenska Teckenspråkiga rf:n välinen tapaaminen, jossa tilannetta selkiytettäisiin.

f) Suunnitelmat suomenruotsalaisten asiantuntijaohjaajien koulutukseksi

Karin Hoyer kertoi Kuurojen Liiton, Finlandssvenska teckenspråkiga rf:n ja Humakin yhteisestä suunnitelmasta kuurojen suomenruotsalaisen viittomakielen asiantuntijaohjaajien koulutusohjelmaksi. Ohjelmasta valmistuneet mahdollistaisivat suomenruotsalaisen viittomakielen tulkkikoulutuksen aloittamisen jossakin muodossa. Koulutus pätevoittäisi myös kielenopetukseen muille ryhmille, kuten perheille ja koulun oppiaineena. Lisäksi he saisivat pätevyuden kouluavustajana toimimiseen. Koulutukseen sisältyisi myös kääntämisen opintoja, joten valmistuneet voisivat tuottaa käännöksiä suomenruotsalaiselle viittomakielelle ja näin paikata nykyistä kääntäjätaloutta. Suunnitelmat ovat vielä luonteeltaan alustavia eikä tarkempaa toteutusajankatua ole vielä voitu laatia. Koulutukselle etsitään parhaillaan rahoitusta.

g) Suomenruotsalainen viittomakieli Kuurojen Liitossa

Kuurojen Liiton työssä suomenruotsalainen viittomakieli on noussut esille viime aikoina monin tavoin:

- Annika Aalto on työskennellyt määräaikaisena suomenruotsalaisen työn koordinaattorina tammikuusta 2014 lähtien (2 pv/vk).
- Vuonna 2013 käynnistyneessä Korpus- ja SignWiki-hankkeessa suomenruotsalaista viittomakieltä on tehty monin tavoin näkyvämmäksi, ja tietoisuus kielestä suomalaista

viittomakieltä käyttävien parissa on kasvanut. SignWiki-työntekijät ovat muun muassa vierailleet kuurojen yhdistyksillä ympäri Suomea ja levittäneet tietoa suomenruotsalaisesta viittomakielestä ja näyttäneet kielestä tehtyjä videotallenteita. Hankkeen korpustyössä on ryhdytty litteroimaan ruotsinkielisiä spiikkauksia videotiedotteista, joissa ohjelman kielenä on suomenruotsalainen viittomakieli.

- Teatteri Totilla on tekeillä teatteriesitys ”Borgå”, joka käsittelee aihetta suomenruotsalaiset viittomakieliset.
- Viime kesänä (2013) Siuntiossa järjestettiin sopeutumisvalmennuskurssi suomenruotsalaisille viittomakielisille. Vastaava kurssi järjestetään tänäkin kesänä 24.–28.6. Tämänkaltaiset kurssit ovat tärkeä tuki suomenruotsalaiselle identiteetille.

h) Sosiaalitieteellinen tutkimus suomenruotsalaisista kuuroista

FM Anna-Maria Slotte tekee parhaillaan Helsingin yliopiston Sosiaalitieteiden laitokselle, sosiaalityön oppiaineeseen, väitöskirjaa aiheesta ”identiteetti ja kansalaisuus”. Hän keskittyy tutkimuksessaan siihen suomenruotsalaisten kuurojen sukupolveen, jota Porvoon kuurojenkoulun sulkeminen kosketti. Tutkimuksen pääaineistona toimivat Suomessa ja Ruotsissa asuvien kuurojen haastattelut.

i) Humak rekrytoi ruotsinkielisiä tulkkiopiskelijoita

Juhana Salonen kertoi, että Humanistinen ammattikorkeakoulu pyrkii saamaan ruotsin kielen taitoisia opiskelijoita ottamalla yhteyttä ruotsinkielisiin lukioihin.

Keskustelu suomenruotsalaisen viittomakielen tilanteesta

Lautakunta tutustui seuraaviin verkkosivuihin, joilla on suomenruotsalaisella viittomakielellä viitottua aineistoa:

<http://finssl.signwiki.org>

<http://visualaccess.fi/>

www.dova.fi

www.evl.fi/viittomakieli/svenska.html

www.kl-deaf.fi/nettitv

www.kulttuuriakaikille.info/finlandssvenska.php

www.teckeneko.fi

Todettiin, että kielessä luonnollisista syistä olemassa oleva sisäinen variaatio tulee esille myös katsotuissa videoissa. Suomenruotsalaisella viittomakielellä ei ole ollut samankaltaista elinpiiriä kuin suomalaisella viittomakielellä eikä mahdollisuutta esimerkiksi omakieliseen koulutukseen. Nykyinen kohtuullisen yhteneväinen suomalaisen viittomakielen yleiskieli on syntynyt kieltä eri elämänalueilla käyttämällä, lukuisten eri toimijoiden yksittäisillä tai yhteisillä ponnistuksilla. Suomenruotsalaisella viittomakielellä ei ole ollut tilaisuutta samankaltaiseen luonnolliseen kehitykseen. Suomenruotsalaiselle viittomakielelle tehtyjen käännösten ja muiden viitottujen tekstien tekijöiden kielitausta ja kielitaito suomenruotsalaisessa viittomakielessä vaihtelevat. Suomenruotsalaisen viittomakielen käyttö tarvitsee nyt avointa ja kannustavaa asennetta sekä suvaitsevaisuutta, jotta kielen eri tyylilajit ja käyttötavat saavat mahdollisuuden ajan myötä vakiintua.

Eräs tärkeä kysymys on, *kuinka* suomenruotsalaisen viittomakielen yleiskielinen muoto ylipäätään voitaisiin määrittää, ja vielä tärkeämpää: *kenellä* on oikeus määrittää tämä muoto? Suomenruotsalaisen viittomakieliyhteisön sisällä on useita pienempiä ryhmiä, joiden käyttämä kieli eroaa toinen toisestaan. Näiden ryhmien taustat vaihtelevat monin tavoin:

a) kuurot, jotka kävivät Porvoon koulua ennen 1970-lukua, b) he, jotka kävivät Porvoon koulua 1970–90-luvulla, ja joista osa on muuttanut Ruotsiin ja osa jäänyt Suomeen, sekä c) kuurot, jotka aloittivat koulunkäyntinsä Porvoon koulun sulkemisen jälkeen. Myös viimeksi mainittu ryhmä on heterogeeninen. Siihen kuuluvat ovat käyneet esimerkiksi ruotsinkielistä lähikoulua tulkin avustuksella tai suomalaista viittomakieltä ja suomea opetuskielenä käyttävää kuurojen koulua tai kuurojenkoulua Ruotsissa.

Kokouksessa Hoyer viittasi myös tutkimukseensa (Hoyer 2005¹:58–64), jossa hän tarkastelee suomenruotsalaisessa viittomakielessä esiintyvää ikäryhmittäistä vaihtelua. Variaatio on luonnollinen seuraus suomenruotsalaisen viittomakielen käyttäjien vaihtelevasta kielellisestä arjesta. Arjen kielikontaktien myötä kieli on saanut vaikutteita niin suomalaisesta kuin ruotsalaisestakin viittomakielestä. Kielellinen variaatio on haasteellista erityisesti kielenhuollolle (esim. lautakunnan tekeillä oleva laatukriteeristö), kielenkuvaukselle (esim. SignWiki) ja suomenruotsalaisen viittomakielen kääntäjille. Se voi muodostua myös kieliyhteisön sisäiseksi ongelmaksi, jos erilaisia tapoja viittoa ei suvaita.

Keskustelussa nostettiin myös esille, kuinka kuurojen historiaa tarkastellen voi löytää yhden selityksen sille, miksi suomenruotsalainen viittomakieli vasta nyt saa näkyvyyttä. Kun oralismi väistyi ja kuurotietoisuus vähitellen 1980-luvulla sai jalansijaa, oli tärkeintä, että viittomakieli tunnustettiin. Se puolestaan oli toisarvoista, mistä viittomakielestä oli kyse. Vasta aivan viime vuosina molemmat viittomakieliyhteisömme ovat heränneet tajuamaan, että suomenruotsalainen viittomakieli on uhanalainen. Suomenruotsalaisilla kuuroilla on ollut tapana mukautua ja vaihtaa kieleksi suomalainen viittomakieli enemmistön kanssa toimiessaan, ja näin he ovat edistäneet kielensä näkymättömyyttä.

Koska Janne Kankkonen oli estynyt osallistumasta tähän kokoukseen, keskustelua suomenruotsalaisesta viittomakielestä päätettiin jatkaa seuraavassa kokouksessa. Tuolloin on tarkoitus käsitellä erityisesti suomenruotsalaisen viittomakielen SignWiki-sivustoa.

6. § Kielellisen laadun arviointikriteeristö.

Nykyinen versio arviointikriteeristöä on käännetty opiskelijatyönä ruotsiksi Helsingin yliopiston Suomen kielen, suomalais-ugrialaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitoksessa. Käännös mahdollistaa nyt kaikkien lautakunnan jäsenten tasavertaisen osallistumisen kriteeristön kommentointiin ja kehittämiseen. Lautakunta jatkoi kriteeristön työstämistä muun muassa tekemällä käytännön käännösharjoituksia pienemmissä ryhmissä. Kriteeristön käsittelyä jatketaan jälleen seuraavassa kokouksessa.

Tomas Uusimäki oli edellisellä viikolla esitellyt lautakunnan kielellisen laadun arviointikriteeristötyötä Helsingin kuurojen yhdistyksellä. Esitystä varten hän oli videoinut esimerkin ”hyvästä” käännöksestä, joka noudatti kriteeristöämme sekä esimerkin ”huonosta” käännöksestä. Näitä kahta versiota katsoessaan yleisön oli helppo hahmottaa, millaisiin asioihin pitää kiinnittää huomiota, jotta lopputuloksesta tulee ymmärrettävä (esim. viittomisrytmiin ja -vauhtiin ja kameran kuvakulmaan). Kuurojen yhdistykseltä saadut kokemukset johtivat lautakunnan keskustelemaan kriteeristön julkaisumuodosta ja esitystavan soveltuvuudesta viittomakielisille.

¹ Hoyer, Karin 2005. ”Vi kallade dem Borgåtecken”. Det Finlandssvenska teckenspråket i går och i dag. Jan-Ola Östman (toim.) FinSSL – Finlandssvenskt teckenspråk. Nordica Helsingensia 4, Teckenspråksstudier 1. Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur, Helsingfors universitet, 21–80.

Lopuksi tuotiin vielä tiedoksi, että myös mm. Ruotsin kuurojen liiton www-sivuilta löytyy pdf-muotoinen esite *Inför upphandling av teckenspråksfilmer* <http://www.sdr.org/vara-fragor/media/teckenspraksfilmer-pa-webbsidor>, jossa kerrotaan kuinka ruotsalaisella viittomakielellä viitottu videoaineisto voidaan tuottaa korkeatasoisesti ja julkaista mahdollisimman käyttökelpoisessa muodossa.

7. § Muut esille tulevat asiat.

- a) Kuurojen 28. valtakunnalliset kulttuuripäivät järjestetään 16.–18.5.2014 Tampereella. Päätettiin keskustella lautakunnan sisäisellä Facebook-sivulla, kuinka lautakunta voisi tuoda työtään esille päivien aikana.
- b) Tomas Uusimäki kertoi viittomakielen tulkkien tutkintonimikettä koskevista muutoksista. Asetuksen muutoksesta johtuen nimike *viittomakielentulkki* lyhenee muotoon *tulkki*. Nimikettä *tulkki* käyttävät jatkossa sekä puhuttujen että viitottujen kielten tulkit. Tarkempaa tietoa asiasta löytyy opetus- ja kulttuuriministeriön muistiosta http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/ammattikorkeakoulutus/ammatti_korkeakoulu_uudistus/aineistot/liitteet/OKM_liite_asetusmuistio.pdf.

8. § Ilmoitusasiat.

- a) Jyväskylän yliopiston Viittomakielen keskus järjestää avoimien ovien päivän 25.4.2014. Päivän aikana keskus esittelee toimintaansa. Päivän ohjelma löytyy täältä <http://viittomakielenkeskus.jyu.fi/ajankohtaista.html>.
- b) XII Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumi järjestetään Tampereella 11.–12.4.2014. Symposiumissa pidetään työpaja viittomakielten kääntämisestä ja tulkkauksesta. Juhana Salonen pitää työpajassa esitelmän lautakuntamme laatukriteeristöyöstä, ja esitelmiä pitävät myös Kuurojen Liiton Korpus- ja SignWiki-hankkeen työntekijät.
- c) Onerva Mäen koulu Jyväskylässä juhlii 120-vuotista historiaansa 3.4.2014.

9. § Seuraava kokous.

Lautakunnan seuraava kokous pidetään 6.5.2014 klo 10–16.

10. § Kokouksen päättäminen.

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 16.05.

Vakuudeksi

Tomas Uusimäki
puheenjohtaja

Leena Savolainen
sihteeri